

СЕКЦІЯ 4 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 65.012:640.2

Аллахвердян А.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри цивільного та господарського права
Донецького юридичного інституту МВС України

СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЖКГ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ

SYSTEM ECONOMIC SECURITY OF UTILITY ENTERPRISES: ORGANIZATION AND IMPLEMENTATION

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито сутність і функції системи економічної безпеки житлово-комунальних підприємств. У результаті дослідження розроблено модель організації системи економічної безпеки підприємств житлово-комунальної галузі. Автором сформовано алгоритм реалізації системи економічної безпеки з урахуванням стратегічних завдань функціонування підприємств галузі, потенційних загроз, технічного та фінансового забезпечення, а також організаційного захисту.

Ключові слова: система економічної безпеки, житлово-комунальні підприємства, ризики підприємства, загрози економічній безпеці, організація системи економічної безпеки.

АННОТАЦИЯ

В статье раскрыты сущность и функции системы экономической безопасности жилищно-коммунальных предприятий. В результате исследования разработана модель организации системы экономической безопасности предприятий жилищно-коммунальной отрасли. Автором сформирован алгоритм реализации системы экономической безопасности с учетом стратегических задач функционирования предприятий отрасли, потенциальных угроз, технического и финансового обеспечения, а также организационной защиты.

Ключевые слова: система экономической безопасности, жилищно-коммунальные предприятия, риски предприятия, угрозы экономической безопасности, организация системы экономической безопасности.

ANNOTATION

In the article described the content and the objectives of the economic security of utilities enterprises. The study developed a model for the organization of economic security of utilities sector. The author generated algorithm implementation of economic security, funded on the strategic objectives of the industry functioning, potential threats, technical and financial support and institutional protection.

Keywords: system of economic security, utilities enterprises, enterprise risk, economic security threats, organization of economic security.

Постановка проблеми. Від початку розвитку ринкової економіки у країні у житлово-комунальному господарстві реалізовано кілька реформ, що стосуються питань управління, фінансування та розвитку інфраструктури. Відсутність комплексного підходу до запровадження ринкових відносин у галузь, нормативно-правового забезпечення, необхідних інституціональних змін поряд із значною фінансовою неста-

більністю відсутністю досконалих механізмів залучення кредитних ресурсів на фінансування інвестиційних проектів призвели до руйнування і кризового стану галузі. Вирішальним фактором у протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, формуванні стабільної роботи підприємства та його розвитку виступає якісно побудована система економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретично-методичні аспекти економічної безпеки країни та підприємств досліджено в роботах таких українських науковців, як, зокрема, О.В. Ареф'єва, З.Д. Живко, О.А. Кириченко, А.В. Козаченко, В.П. Пономарьова, С.В. Лабунська, О.М. Ляшенко, С.В. Мочерний, О.В. Ольшанська, О.С. Харченко, А.М. Штангрет, О.В. Шкурко. Незважаючи на важливість питання, у вітчизняних наукових працях ще не знайшли належного висвітлення особливості організації економічної безпеки підприємств житлово-комунального господарства.

Мета статті полягає у розробленні моделі побудови системи економічної безпеки житлово-комунальних підприємств з урахуванням стратегічних завдань та ресурсних можливостей підприємств галузі. Для досягнення мети було вирішено такі завдання, як формулювання визначення «система економічної безпеки ЖКП», визначення основних її функцій та складових.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування сфери житлово-комунального господарства (ЖКГ), своєчасне та якісне надання житлово-комунальних послуг належать до ряду найважливіших завдань життєзабезпечення населення та суб'єктів господарювання країни. Відповідно до статті 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» [1] своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах житлово-комунального господарства є невід'ємною складовою національної безпеки.

Вирішальне значення економічної безпеки житлово-комунального господарства у системі забезпечення національної безпеки держави доводить і стаття 7 Закону [1], в якій зазначено, що на сучасному етапі однією з основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві та економічній сфері є критичний стан основних виробничих фондів у провідних галузях промисловості та системах життєзабезпечення.

Значимість житлово-комунальних підприємств полягає в тому, що, по-перше, галузь є соціально орієнтованою, оскільки головне її призначення – забезпечення людини необхідними умовами для проживання; по-друге, господарська діяльність житлово-комунальних підприємств (ЖКП) має високий рівень навантаження на навколишнє природне середовище; по-третє, галузь є фінансово нестійкою. Все це обґрунтовує необхідність переходу ЖКГ до сталого розвитку. Сталий розвиток житлово-комунального господарства – це процес забезпечення споживачів якісними та доступними житлово-комунальними послугами, що досягається шляхом узгодження економічної ефективності галузі та екологічної безпеки з метою підвищення якості життя населення [2].

На думку професора О.А. Кириченко, стійкий розвиток підприємства забезпечується завдяки виконанню певних дій, а саме організаційних, управлінських, технічних, правових, які спрямовані на забезпечення безпеки підпри-

ємства та захист законних інтересів його керівництва і власників. А сукупність таких заходів утворює організаційний комплекс у вигляді системи економічної безпеки [3].

Під системою економічної безпеки житлово-комунального підприємства будемо розуміти організований комплекс стратегічних і оперативних заходів, спрямованих на захищеність підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз, які створюють небезпеку сталому, якісному та своєчасному задоволенню життєво важливих житлово-комунальних потреб громадян, суб'єктів господарювання та держави.

Система економічної безпеки підприємства виконує дві основні функції, а саме превентивно-профілактичну та оперативно-інформаційну.

Превентивно-профілактична функція спрямована на виконання сукупності взаємопов'язаних заходів для створення середовища, що забезпечує безпечний розвиток підприємства та реалізується через виконання загальних заходів безпеки. Ця функція виконується суб'єктами економічної безпеки у повсякденній роботі, за звичним графіком та згідно з тактичними і операційними планами.

Оперативно-інформаційна функція реалізується шляхом виконання спеціальних заходів з безпеки: формування інформаційних ресурсів, інформаційно-аналітичне забезпечення ухвалення рішень керівництвом організації, інформаційно-аналітичні дослідження клієнтів, партнерів і конкурентів [4].

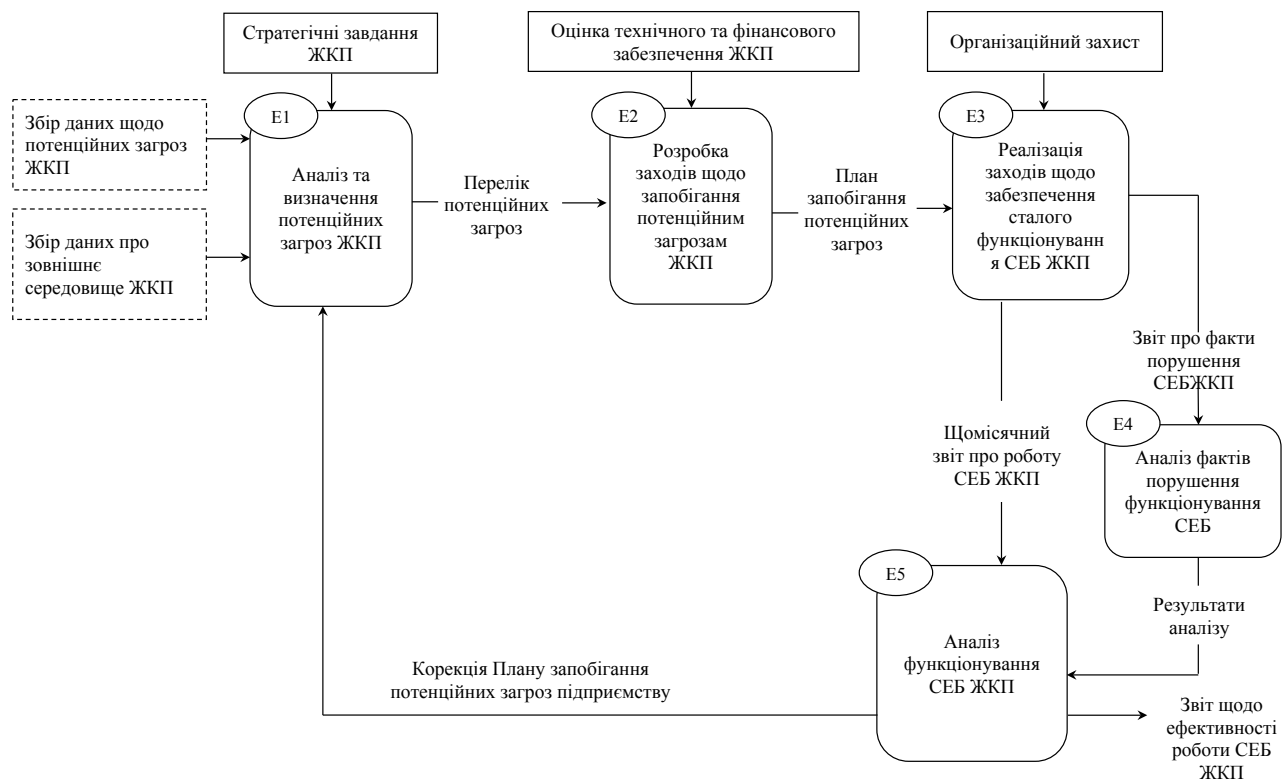

Рис. 1. Модель організації системи економічної безпеки ЖКП

Джерело: складено автором

Ефективність життєдіяльності будь-якої системи залежить від правильної організації роботи всіх її складових частин. Реалізація системи економічної безпеки не буде повною без урахування особливостей функціонування підприємств житлово-комунальної галузі, а саме стратегічної мети та завдань роботи підприємств, ресурсного забезпечення, зовнішнього середовища тощо. Отже, виходячи із зазначеного, пропонуємо організацію системи економічної безпеки ЖКП здійснювати за таким алгоритмом (рис. 1).

В сучасних ринкових умовах, коли зміна цін на житлово-комунальні послуги запізнюється за зміною цін на енергоносії, вітчизняні ЖКП демонструють перманентну збитковість, тому мета отримання максимального прибутку та посилення конкурентоспроможності не ставиться. Основна мета українських підприємств ЖКП – досягнення беззбитковості виробництва за умови якісного та своєчасного надання послуг. Виходячи з мети та завдань, проводиться моніторинг загроз сталому та ефективному функціонуванню підприємств галузі. Моніторинг охоплює процес виявлення сукупності умов і факторів, дія яких може спричинити дестабілізуючий вплив на стабільну роботу та розвиток підприємства.

Загрози діяльності суб'єкта господарювання можна класифікувати на такі, що мають вплив на всі сфери економічної безпеки: фінансову, інтелектуальну та кадрову, техніко-технологічну, екологічну, силову та інформаційну. Проте специфічність роботи ЖКП дає змогу виділити основні та другорядні загрози. Так, до основних загроз відносяться фактори, що дестабілізують роботу фінансової, техніко-технологічної та екологічної складових економічної безпеки, а саме відсутність належного фінансування, високий рівень дебіторської та кредиторської заборгованості, моральний та фізичний знос основних фондів тощо.

Загрози економічній безпеці та її ризики значною мірою залежать від зовнішнього середовища суб'єкта господарювання, в якому воно функціонує (контрагенти, постачальники, споживачі, політико-правові зміни). Тому для об'єктивного проведення аналізу ризиків діяльності підприємства проводиться моніторинг його зовнішнього середовища.

Інформація про виявлені загрози економічній безпеці та зовнішнє середовище підприємства передається групі аналітиків для оцінки та визначення потенційних загроз підприємству. Результатом аналізу потенційних загроз (Е1) є формування Переліку потенційних загроз ЖКП.

На наступному етапі розробляються заходи щодо запобігання потенційним загрозам економічній безпеці (Е2), який здійснюється на основі Переліку потенційних загроз ЖКП з урахуванням інформації про технічне та фінансове забезпечення житлово-комунального підприємства.

Розроблені заходи запобігання потенційним загрозам економічній безпеці ЖКП після відповідного обговорення та погодження формуються у вигляді Плану запобігання потенційним загрозам, який затверджується керівником підприємства і є обов'язковим для працівників, яких він стосується.

План (стратегія) запобігання загрозам економічній безпеці – це сукупність найбільш значущих рішень та заходів, спрямованих на забезпечення прийнятного рівня безпеки функціонування підприємства. Загальновідомими типами стратегій забезпечення економічної безпеки підприємства є: 1) орієнтовані на усунення наявних або запобігання виникнення можливих загроз економічній безпеці; 2) націлені на запобігання збитку від впливу наявних або можливих загроз економічній безпеці; 3) спрямовані на компенсацію збитку в результаті дії загроз економічній безпеці [5].

Реалізація заходів щодо забезпечення сталого функціонування системи економічної безпеки ЖКП відбувається на третьому етапі (Е3). Прикладами заходів забезпечення економічної безпеки можуть бути:

- встановлення економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги, що забезпечують надійну експлуатацію, екологічну безпеку й розвиток підприємства;
- встановлення контролю за своєчасністю та повнотою отримання доходів за надані житлово-комунальні послуги;
- удосконалення системи управління витратами з метою їх оптимізації;
- впровадження у виробництво сучасних ефективних енергозберігаючих технологій;
- використання прибутку підприємства в реконструкцію та заміну основних фондів підприємства.

Важливим елементом в процесі забезпечення ефективності системи економічної безпеки підприємства є організаційний захист.

Організаційний захист – це регламентація виробничої діяльності і взаємовідносин виконавців на нормативно-правовій основі, яка виключає або суттєво ускладнює неправомірне оволодіння конфіденційною інформацією та прояв внутрішніх і зовнішніх загроз.

Організаційний захист забезпечує організацію роботи з кадрами та документами; використання технічних засобів; інформаційно-аналітичну діяльність з виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз підприємницької діяльності [6].

Четвертий і п'ятий етапи включають механізм звітування та оцінки ефективності функціонування системи економічної безпеки ЖКП. Сюди можна віднести регулярне надання Звіту про роботу системи економічної безпеки ЖКП з подальшим його аналізом (Е5), також тут можна окремо виділити аналіз фактів порушення функціонування системи економічної безпеки (Е4).

У розроблений алгоритм побудови системи економічної безпеки можуть включатися й інші заходи, етапи та інформаційно-аналітичне забезпечення залежно від специфіки діяльності житлово-комунального суб'єкта господарювання.

Висновки. Отже, на сучасному етапі розвитку економіки важко переоцінити значення якісно побудованої системи економічної безпеки на підприємствах житлово-комунальної галузі. Аналіз основних загроз у фінансовій, техніко-технологічній, кадровій, екологічній та інших складових економічної безпеки дасть змогу розробити основні напрями протидії загрозам, послабити вплив швидкозмінних економічних та ринкових умов функціонування підприємств та сформулювати стратегію розвитку житлово-комунального комплексу.

Запропонована модель організації системи економічної безпеки підприємства, розроблена з урахуванням потенційних загроз, ресурсного забезпечення та організаційного захисту, дасть змогу підвищити рівень оперативного реагування на негативні чинники, які можуть впливати на стабільний та ефективний розвиток підприємств ЖКГ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
2. Несторенко Т.В. Теоретичні основи сталого розвитку житлово-комунального господарства / Т.В. Несторенко // Механізм регулювання економіки. – 2012. – № 1. – С. 182–187.
3. Кириченко О.С. Сутність управління системою економічної безпеки суб'єктів господарювання / О.С. Кириченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць. – Вип. 1. – Т. 1. – Маріуполь : ПДТУ, 2012. – С. 265–270.
4. Живко З.Б. Механізми управління системою економічної безпеки підприємства / З.Б. Живко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2014. – Вип. 3(44). – С. 37–42.
5. Черникова Є.Г. Основні напрями забезпечення економічної безпеки підприємства / Є.Г. Черникова, Л.В. Тарасьєва // Проблеми забезпечення економічної безпеки : матеріали міжнар. науково-практичної конф. – Донецьк, 2010. – С. 163–165.
6. Низенко Е.І. Забезпечення інформаційної безпеки підприємства : [навч. посіб.] / Е.І. Низенко, В.П. Каленяк. – К. : МАУП, 2006. – 134 с.